

8. Miljökvalitet

Sammanfattning

I detta avsnitt behandlas miljökvalitetsnormer, gränsvärden och riktlinjer som ska eller bör beaktas vid framtida planeringsinsatser.

En ekologiskt hållbar utveckling kräver insatser för vatten, luft och mark samt utveckling av förnyelsebara energikällor.

Vattenkvalitén i kommunerna är generellt sett god men det finns vissa problem med försurning och föroreningar. Dagens och framtidens dricksvattentäkter och dess tillrinningsområden ska skyddas och en lösning avseende reservvatten ska skapas.

Luftkvalitén är god men bör vid vissa korta vägsträckor förbättras. Kommunerna ska verka för ökad spårbinden trafik och underlätta för medborgarna att cykla eller gå. En fortsatt utbyggnad av fjärrvärme bör göras och framställning av förnyelsebar energi ska uppmuntras.

Områden som är förorenade bör efterbehandlas

så att de kan planeras för framtida behov

Allt fler människor efterfrågar tystnad och frihet från buller. Problem med buller finns längs de mest trafikerade vägarna i kommunerna. Vid lokaliserings av bostäder och verksamheter ska risker för buller, vibrationer med mera beaktas.

Täktverksamhet av grus och berg pågår i båda kommunerna. Tillgången till grus är starkt begränsad och nya täkter i naturgrusavlagringar bör behandlas med restriktivitet. Alternativa material bör användas.

Avfallshanteringen strävar mot en hantering med 100 % kretslopp och 0 % restprodukt.

I den fysiska planeringen ska fastighetsnära insamling och tillgång till återvinningsstationer underlättas.

*Karta som tillhör detta kapitel finns i kartbilagan.

8.1 Vatten

Kommunerna innehåller en mängd sjöar och vattendrag. Generellt är vattenkvaliteten god men problem med försurning är tämligen utbredd och relativt höga halter kvicksilver förekommer. Många sjöar har lågt pH och är känsliga mot försurning.

Karlskogas dricksvatten tas dels ur Lokaåsen vid Gälleråsen (grundvatten) och dels från Timsälven (råvatten) efter infiltrering vid Gälleråsen. Sjön Lonnen, vars utlopp är Timsälven, är kommunens ytvattentäkt.

Degerfors tätort får sitt dricksvatten från Degernäs grundvattentäkt. Svartå förses med grundvatten från Svartån vid Guldsmedsboda och Åtorp förses med grundvatten från Äng.

Djur och växtlivet i sjöar och vattendrag påverkas negativt av vissa mänskliga aktiviteter som t ex avvattning, uppstyckning av landskapet, reglering av vattenflöden samt utsläpp av näringsämnen och gifter. Olika naturliga processer i landskapet som översvämningar och betestryck har också effekter på kvalitén i vattnet. Förändringar i strandskyddslagstiftningen öppnar med hänvisning till landsbygdsutveckling för boenden i strandlägen där det tidigare inte varit möjligt att bygga, se särskilt avsnitt under kapitlet Boende. Hänsyn till olika miljöaspekter ska dock tas även här.

Alla länder inom EU-samarbetet antog år 2000 Ramdirektivet för vatten. För Sveriges del har det utmynnat i en komplettering av Miljöbalken, en särskild vattenförvaltningsförordning samt en organisation för den svenska vattenförvaltningen. Sverige har delats in i fem vattendistrikt, vart och ett med en vattenmyndighet förlagd till en länsstyrelse inom respektive distrikt. Karlskoga och Degerfors kommuner tillhör två vattendistrikt, Västerhavets vattendistrikt och Norra Östersjöns vattendistrikt. Målen för Ramdirektivet för vatten är att alla medlemsländer inom EU ska uppnå god vattenstatus senast år 2015 för ytvatten, kustvatten och grundvatten. God status ska uppnås beträffande bland annat näringsbelastning, kemiska ämnen och ekologi.

Efter kartläggning och fastställande av mål och kvalitetskrav för såväl ytvatten som grundvatten ska åtgärdsprogram fastställas av vattenmyndigheterna. Av åtgärdsprogrammen kommer det att framgå vilka åtgärder som behöver vidtas och när, samt vilken statlig myndighet eller kommun som behöver vidta respektive åtgärd. Samtliga statliga myndigheter och kommuner ska från och med 2011 varje år rapportera till respektive vattenmyndighet vilka åtgärder som vidtagits under året i syfte att säkerställa föreskrivna miljökvalitetsnormer.

De instrument som närmast kommer ifråga för kommunerna är tillsyn, prövning och planering enligt Miljöbalken och Plan- och bygglagen. Kommunerna behöver även närmare överväga sina skyldigheter enligt Lag om allmänna vattentjänster, inte minst när det gäller behov av utökade VA-verksamhetsområden. Separering av spillvatten och dagvatten är en viktig åtgärd för att minska risken att förorena sjöar och vattendrag. I Karlskoga är ca 65 % av ledningsnätet separerat medan Degerfors har i det närmaste fullbordat separeringen.

En förutsättning för att nå målen för god vattenstatus är en aktiv medverkan från bland annat markägare och företag med påverkan på vatten.

Kommunala vattenförsörjningsplaner ska upprättas innan 2012 års utgång, där vattentäkter och distributionsnät som distribuerar mer än 10 m³ dricksvatten/dygn eller betjänar mer än 50 personer identifieras i syfte att få en överblick över vattenanvändningen.

- För att skydda dricksvattnet är det viktigt att se till att förorenande verksamhet inte bedrivs inom dricksvattentäckernas tillrinningsområden, både nutida och framtida uttagsområden.
- Geologiska formationer, grundvatten och ytvatten av betydelse för dricksvattenförsörjningen bör skyddas och riskreducerande åtgärder bör vidtas för att minska skaderisker.
- Särskild varsamhet ska iakttas vid åtgärder och exploatering i anslutning till Svartälven, Imälven, Lerälven och Trösälven, Holmsjönbacken och Håkanbolbacken som innehåller mycket värdefulla natur- och kulturmiljöer. Vid åtgärder ska det tydligt framgå för verksamhetsutövaren vilka försiktighetsmått som ska vidtas. Vissa områden i anslutning till ovan nämnda objekt bör på sikt få ett långsiktigt skydd i form av exempelvis naturreservat.
- Kommunerna ska arbeta för att sjöar och vattendrag uppfyller målen för god vattenstatus.
- Separering av spillvatten och dagvatten i separata ledningar (duplikatsystem) ska fortsätta.
- Kommunala vattenförsörjningsplaner upprättas innan 2012 års utgång.
- Kommunerna ska arbeta för en gemensam lösning avseende reservvatten.

(Ett nytt vattenskyddsområde för Karlskoga kommuns råvattentäkt Lonnen planeras vara beslutat under våren 2010.)

8.2 Luft och klimat

Klimatet på jorden har skiftat drastiskt genom historien. Mycket talar dock för att människans aktiviteter de senaste 150 åren bidragit, bl a ökade utsläpp av växthusgaser. Växthusgaserna kommer i första hand från den storskaliga förbränningen av fossila bränslen som kol, olja, fossilgas och torv. Med växthusgaser menas gaser i atmosfären som bidrar till en högre medeltemperatur vid jordytan genom att dämpa återutstrålning av värme. Gasernas halt i atmosfären tenderar alla att öka. Fortsätter utsläppen på nuvarande nivå ökar riskerna för att klimatsystemet påverkas på ett farligt sätt. FN:s vetenskapliga råd IPCC beräknar att jordens medeltemperatur kan komma att öka med 1,4-5,8 grader till år 2100. Havsyttans nivå kan komma att höjas med uppemot en meter under samma tid. Effekten i Norden väntas bli högre än världsgenomsnittet. Påverkan på klimatet är kanske vårt allvarligaste miljöhot.

För vissa luftföroreningar finns miljö kvalitetsnormer (nationella gränsvärden) som inte får överskridas. Luftkvaliteten i Karlskoga och Degerfors är i jämförelse med dessa värden av god kvalitet, d v s underskrider normerna generellt sett. Längs en begränsad sträcka utmed genomfartsvägen (väg 205) centralt i Degerfors tätort är halten kolväten och sannolikt även halten partiklar förhållandevis hög. Det är därför angeläget att en förbifart kan komma till stånd.

Motiven för att minska utsläppen är (oftast) inte av lokala skäl utan av regionala/globala skäl. Vi kan inte själva komma tillrätta med förorening, näringsämnen via luft eller växthusgaser. Men vi måste ta ansvar för vår energianvändning och den miljöpåverkan som vi ger upphov till genom att vidta åtgärder på hemmaplan. Utbyggnad av fjärrvärmnäten är en åtgärd med stor påverkansmöjlighet på kommunal nivå, förutsatt att det är ekonomiskt försvarbart.

- Kommunerna ska verka för utbyggnad av fjärrvärmnäten för att minska oljeanvändningen – särskilt viktigt i industriområden - för reduktion av växthusgaser och

försurande ämnen.

- Kommunerna ska verka för att överskottsvärme från processindustrin, som idag bl a leds ut i Kilstabäcken, Möckeln och Letäven, kopplas till fjärrvärmenätet eller annan verksamhet.
- Kommunerna ska verka för etablering av förnybar energiframställning, t ex anläggningar för biobränslen, vindkraftanläggningar, solenergi, m m, genom att t ex mark och vatten som lämpar sig för produktion av förnyelsebar energi avsätts för detta ändamål.
- Kommunerna ska verka för utbyggnad av spårbunden trafik och vid planering beakta strategiskt viktiga platser för omlastning av gods mellan järnväg och lastbil.
- Vid planering beaktas möjligheten att förtäta staden/tätorten i syfte att folk i ökad omfattning kan cykla eller gå.
- Vid planering av nya bostadsområden beaktas tillgång till fjärrvärmenät eller att lokala energilösningar som är bra ur klimatsynpunkt finns eller kan ordnas.
- Kommunerna bör förbättra informationen kring framtida utbyggnad av fjärrvärmenätet så att kommuninvånarna bättre kan planera för anslutning till nätet.
- En förbifart (Västerleden) förbi Degerfors tätort prioriteras i syfte att förbättra luftkvaliteten i Degerfors centrum.

8.3 Mark och förorenade områden samt elektromagnetiska fält

Produktionen och användningen av kemikalier har ökat kraftigt de senaste sjuttio åren men kunskapen om kemikaliernas effekter på människa och miljö har inte ökat i samma takt. Vissa av de kemiska ämnen som används är farliga för människors hälsa och miljön. Historien visar exempel på ämnen som gett upphov till allvarliga hälso- och miljöeffekter. Kemikalier sprids till människor och ekosystem exempelvis via mat och inandningsluft, men även direkt från de varor vi använder. En viktig källa till exponering för miljögifter är redan förorenade områden.

I Karlskoga kommun finns idag ca 300 och i Degerfors kommun ca 100 misstänkta eller konstaterat förorenade områden. Föroreningarna härrör huvudsakligen från mekaniska verkstäder, träbearbetande verksamheter, järn- och stålframställning samt bensinstationer. Många av dessa verksamheter är avvecklade sedan länge. Utifrån tillgänglig kunskap om de ca 400 objekten har riskerna hittills bedömts vara störst vid vissa deponier, träimpregneringsanläggningar, vapen- och sprängämnesindustri samt försvarets anläggningar. Ett 50-tal markundersökningar har utförts som tills nu resulterat i att ungefär hälften efterbehandlats. I Degerfors är det främst ytorna inom och närmast runt Degerfors järnverk samt vid den nedlagda hyttan i Svartå (Svartå Övre Bruk) som är berörda.

Sedimenten i Möckeln kan vara förorenade. Letälvens sediment innehåller höga halter av krom och nickel. Arbetet med att kartlägga och undersöka misstänkt förorenade områden måste fortsätta. Dels för att identifiera objekt där åtgärder behöver göras men även för att avföra områden som inte är förorenade. Obefogad rädsla och ett komplext regelverk får inte hindra utveckling i för kommunerna viktiga områden.

Radonförekomst i mark ska beaktas vid planering av nya bostäder, mm. Riktvärdena för radon i inomhusluften förväntas sänkas i framtiden. För Karlskoga tätort finns en övergripande kartering som visar områden där förhöjda värden av markradon kan förväntas.

Elektromagnetiska fält är vanligt förekommande i dagens samhälle och med undantag för större anläggningar innebär detta generellt ingen inverkan på hur människor kan verka i och utnyttja samhället. En grupp människor lider dock av skelöverkänslighet i olika grad. Vissa av dessa tar sin tillflykt till områden som ligger isolerat och med mer eller min-

dre långt avstånd till elektriska anordningar. I vissa fall kan s k elsanering av byggnader och arbetsplatser lindra symtomen. Det ska betonas att det idag inte finns samstämmig forskning som styrker att t ex en sändare för mobiltelefonnätet avger någon strålning som utgör en hälsorisk. Elektromagnetiska fält bör dock beaktas vid planering. T ex finns möjlighet att peka ut områden i kommunen som inte avses komma att exploateras i nämnvärd omfattning och därför kan vara lämpliga för bosättning eller vistelse för elöverkänsliga.

- Förorenade områden och risker med dessa ska beaktas i fysisk planering, t ex i detaljplanearbetet och vid bygglovgivning.
- Områden som är förorenade bör efterbehandlas så att de kan planeras för framtida behov. Förtydliga problematiken med föroreningarna i mark på ett bättre sätt för att möjliggöra exploatering och utveckling av områden, främst inom Björkborn, Bofors-Backa, Kilsta och Järnverkets industriområden.
- Efterbehandlingsåtgärder bör genomföras på de platser där ansvar och utredningsunderlag är tillräckligt för åtgärder; det gäller platser såväl inom tätbebyggt område som inom skjutfälten för att kunna använda områden för nya/andra verksamheter.
- Förekomsten av radioaktiva ämnen i mark, berg och grundvatten beaktas vid byggande, t ex vid lokalisering eller genom byggnadstekniska åtgärder.
- Erforderliga mätningar och åtgärder mot radon sker vid all ny- och ombyggnad av skolor och bostäder.
- Förekomsten av radioaktiva ämnen beaktas vid brytning och nyttjande av åsmaterial och krossberg.
- Risker med elektromagnetiska fält bevakas och områden som bedöms ha och i framtiden fortsätta ha låg påverkan från elektromagnetiska fält ska identifieras och om möjligt skyddas.

8.4 Buller

Allt fler människor efterfrågar tystnad och frihet från buller. I en god utomhusmiljö bör det finnas tysta områden som är rofyllda och där en positiv ljudmiljö dominerar. Vissa sådana fridfulla ljudmiljöer behöver skyddas och bevaras. Det är angeläget att sådana områden beaktas, t ex innergårdar i bostadskvarter och tätortsnära rekreationsmarker.

Buller är ett stort folkhälsoproblem med stora kostnader för samhället som följd. Det påverkar människors hälsa genom att det exempelvis leder till sömnproblem, irritation och stress. Buller kan också orsaka hörselskador och effekter på hjärt- kärlsystemet. Lågfrekvent buller kan ofta upplevas som extra störande eftersom ljudet kan höras på mycket stora avstånd från källan. Vibrationer är vågrörelser i till exempel mark. När vibrationer utbreder sig via marken upp i byggnader, till exempel i hus i nära anslutning till järnvägar, ger det upphov till stomljud i huset och ibland även skakningar. Ny bostadsbebyggelse i närhet av järnvägar bör undvikas.

Problem med buller finns längs väg 205, genomfarten i Degerfors och i Karlskoga, samt längs E18 inom Karlskoga tätort. En föreslagen ny sträckning av E18 kommer minska bullerproblemet i Karlskoga tätort. Bullerproblematiken längs en ny sträckning och området vid bron över Möckeln kommer att vara mindre, dels för att vägen byggs med dagens krav på bullerskärming, dels därför att avståndet till bebyggelsen är längre här. Genom tätare kontakter mellan Karlskoga och Degerfors kan en ökad bullernivå (och ökade utsläpp) bli följden utmed länsväg 205. Om Västerleden och Söderleden byggs i Degerfors avlastas centrum och stora delar av tätorten buller från genomfartstrafiken.

- Vid lokalisering av bostäder, verksamheter och infrastruktur ska buller- och vibrationsförhållandena beaktas. Det bör vara en strävan att lokaliseringen bidrar till att

upprätthålla en god ljud-/vibrationsmiljö där människor stadigvarande vistas.

- Tysta områden, i avlägsna skogsområden eller i områden av mycket stor betydelse för rekreation bör identifieras och beaktas vid fysisk planering och tillståndsgivning av olika slag.

8.5 Avfall

Lagstiftningen inom EU och på nationell nivå anger avseende avfall en tydlig inriktning och krav på minimering, sortering och återanvändning. Det duger inte längre att bara bränna och deponera. Den kommunala renhållningsskyldigheten innebär att varje kommun ska svara för att hushållsavfall inom kommunen transporteras till en behandlingsanläggning och att det återvinns eller bortskaffas. I Karlskoga och Degerfors har avfall energiutnyttjats/bränts i kraftvärmeverket i Karlskoga. Då samarbetet bygger på ett upphandlat avtal kan förhållandet komma att ändras. Mosseruds avfallsdeponi i Karlskoga kommun används av båda kommunerna. Degerfors har flera avvecklade deponier.

Båda centralorterna har var sin återvinningscentral, som fungerar som viktig bas för källsorteringsarbetet.

En ny och delvis gemensam avfallsplan för Karlskoga och Degerfors är nyligen antagen. Visionen för avfallshanteringen är 100 % kretslopp, 0 % restprodukt. Mål beträffande avfallshanteringen redovisas i avfallsplanen.

En viktig del i genomförandet är att ”Planera för avfall” – genom att inom ramen för detaljplanearbete underlätta fastighetsnära insamling både i villakvarter och i flerfamiljsområden, beakta avfallshantering i anslutning till vissa besöksmål samt pröva lokalisering av återvinningsstationer inklusive krav på utformning, tillgänglighet, etc.

Slam från kommunens reningsverk och från enskilda avlopp ska om efterfrågan finns kunna spridas på åkermark så snart slammet kan certifieras och godkännas.

- Vid detaljplanering bör hänsyn tas till markanspråk för återvinningsstationer, anläggningar och skyddszoner som krävs för en väl fungerande avfallshantering och materialåtervinning.
- Vid planering av ytor lämpliga för behandlingsanläggningar för avfall bör särskild hänsyn tas till lukt- och bullerstörningar, tillgänglighet för transporter samt behov av ytor för exempelvis mellanlagring och sortering.
- Vid planering av bostadsområden, mm bör bra transportvägar säkerställas för fordon som ska hämta avfall, utan att backning krävs och att gång och cykelvägar nyttjas.

Avfallshanteringen behandlas även i kapitlet Teknisk försörjning, avsnitt 13.4.

8.6 Industri –och verksamhetsområden

Följande befintliga industriområden har eller har haft verksamhet där eventuellt betydande miljöpåverkan föranleder att särskilda miljöbedömningar görs:

- o Bofors-Backa
- o Björkborn
- o Kilsta
- o Botorp
- o Degerfors Järnverk

Två industriområden, Gällråsem och Kilsta, är belägna så att de helt eller delvis kommer i konflikt med det primära eller sekundära skyddsområdet för Karlskoga kommuns dricksvattentäkt.

- Vid planläggning av nya och befintliga industri- och verksamhetsområden ska hänsyn tas till att verksamheterna på området producerar visst buller, viss lukt och vissa utsläpp.

8.7 Täktverksamhet

I dagsläget finns i Karlskoga kommun tre större grustäkter i drift och två större bergtäkter. Det finns även några mindre täkter för grus, matjord och torv. Inom Degerfors kommun bedrivs grustäktsverksamhet i Lidetorp och Mo. En bergtäkt kan komma att etableras sydost om Knutsbol.

Tillgången till naturgrus är stark begränsad. Det gör att andra material, främst berg, kommer till användning men även rena betong- och tegelrester bör i högre utsträckning vara föremål för nyttjande i enlighet med resursprinciperna i miljöbalken.

- Täkt av grus, sand och andra lösa avlagringar som riskerar dricksvattenförsörjningen nu och i framtiden bör inte genomföras.
- Täkter i lösa avlagringar och berg bör inte automatiskt efterbehandlas genom traditionella åtgärder som igenfyllning eller att skapa slänter och plantera. Ras- och bergsbranter och grunda vattenpölar har ett stort biologiskt värde. Öppna grundvattenytor bör inte enbart betraktas som en miljörisk utan dess biologiska värden bör också uppmärksammas.
- Nya täkter i naturgrusavlagringar bör behandlas med restriktivitet.